

Romeo kisvárosi orvos Erdélyben. A lánya Eliza most érettségizik, a cambridge-i egyetemi ösztöndíj esélyese. Az első vizsga előtti napon majdnem megerőszkolják az iskola előtt, be kell gipszelni a karját. A szülei felelős-

sege, hogy biztosan le tudja tenni a vizsgákat? Van-e esélyegyenlőség a történetek után? Menni kell-e? Lehet-e maradni? Cristian Mungiu új filmjében ezekre a kérdésekre keresi a választ.

90 Szabó Márton István

A FELELŐSSÉG FOGALMA *

Mungiu sikeres filmrendező. Az *Érettségivel* együtt összesen négy nagyjátékfilmet rendezett (*Nyugat; 4 hónap, 3 hét, 2 nap; Dombokon túl*), melyekkel végignyerte a nemzetközi fesztiválokat. Nem kapállózik tehát a sikerért, nem sóvárog, nem erőlködik, talán ezért képes eleganciával —hatásvadászat nélkül— felvonultatni korántsem kellemes témákat. Ezúttal az egyik legkelet- európaibb kérdéskört állítja munkájának középpontjába: az érvényesülést.

Habár a film úgynevezett „tagline”-ja azt állítja, hogy a film a szülők szerepét kívánja taglalni, itt ennél sokkal komolyabb, szociológiai jelentőségű társadalomábrázolásról van szó.

Mungiu alapfelvetése, hogy a szülők azért dolgoznak, hogy a gyermekük jobb életet kezdhessen külföldön. Kisiskolás korától hordják nyelv-órákra, azóta fektetnek hangsúlyt a tanulmányi átlagra, amely majd kijuttathatja a gyereket az országból. Az egész folyamat betetőzése az érettségi, melynek eredménye biztosítja majd az ösztöndíjat egy rangos angol egyetemen. Romeo, az apa (látszólag) túlélő. Már régen beilleszkedett a kisváros életébe: a hálapénzt-el-nem-fogadó sebész szerepébe, egy rossz házasságba, egy szeretői kapcsolatba egy fiatal anyukával. Úgy érzi, ebben az országban csak az érvényesülhet, aki könnyen épít érdekkapcsolatokat – attól fél, ez a lányának nem megy majd olyan könnyen, ezért szeretné elküldeni Angliába.

Mungiu legfőbb fegyvere az irónia. Ezt első ízben a rendőrfőkapitányságon játszódó jelenetben villantja meg, amikor is kiderül, hogy ha az orvos segít a rendőrfőnök ismerősének új májat kapni, az majd szól az ismerősnek, az szól a vizsgabiztosnak, mindenki tartozik mindenkinek eggyel, és így talán sikerül kicsit feljebb tornászni Eliza törött karja miatt elrontott érettségi pontjait. Kiderül, hogy mindenki pozícióban van. Egy-két telefon, és Romeo máris annak a vizsgabiztosnak a lakásán találja magát, aki (milyen tipikus!) reggel még alig engedte Elizát gipszben érettségizni.

A természetes fények, a hosszú felvételek és az autentikus, erdélyi középosztályt idéző, eklektikus belső terek alkotják meg azt a realista ábrázolásmódot, amiben Mungiu képes a fenti jelenetet (is), Martin Scorsese „keresztapa”-jeleneteinek dialógmenetével ábrázolni – anélkül, hogy elemelné a történetet a valóságtól. Minden el lesz intézve. Ne köszönd meg, mindig 91 szívesen segíték. Biztosan nem kérsz süteményt? Stb.

Az ironia ezen a pontos a film fő közlésmódjává válik, eredménye a film központi motívuma, a „fricska”: a feltűrt (már-már alvilági) cselszövés tárgya egy értelmetlen (hiszen egy lassan értéktelen diploma megszerzéséhez vezető út nulladik lépcsőjének számító felvételi pontszámon kívül önálló értékkel nem bír) viszont megkerülhetetlen érettségi – amin mégis a menekülés, Eliza jövője múlik.

Apu barátja tehát felhív valakit, aki felhív valakit, aki elintézi a csalást. Mindezt azért, hogy Eliza külföldön olyan életet élhessen, ahol (vajon?) nem kell csalni. Mungiu (persze) idealizálja a külföld adta feltétel nélküli lehetőségeket, a kontrasztot talán mégsem túlozza el, pedig (a beavatatlan néző számára) megmagyarázhatatlan agressziót, erőszakot vonultat fel. Aki látott már Hargita megyei rendelőintézetet, szolgálati lakást, vonatállomást, az tudja, hogy a rendező ebben a filmben (szinte) még csak alá sem húz, csupán: ábrázol. Mindeközben biztonsággal használja a történetmesélés eszközeit – a lány mindig hátul ül Apu kocijában, a fiújával viszont még törött kézzel is motorozik; bemutatja a szerető fiával való első találkozást és első közös délutánt; a nagymama egyetlen kérését, hogy ki legyen öntve a nagypapa sírja betonnal, ne fussa be mindig a gaz –, épp annyit mesél, amennyivel fel tudja vázolni a karaktereket, amennyi épp elég.

A film szimbolikájához tartozik, ahogyan az „erdélyi-álmon” (a hétköznapi vegetáción, a gyermek kimenekítésének reményén), mint egy pajzson, rés keletkezik: az első jelenetben valaki bedobja Romeoék ablakát. Aztán megtámadják Elizát. Aztán Romeo kocijának ablakát is betörik. Nem tudjuk kik, nem tudjuk miért – a fontos az, hogy megtörténik, mert megtörténhet. Romeo élete szép lassan darabjaira hullik: szeretője besokall, felesége kidobja, elveszíti a lánya bizalmát, hatalommal való visszaéléssel vádolják, édesanyja betegsége súlyosbodik.

Ez a dramaturgia segíti elő Romeo karakterének változását, ez segíti Mungiu mondanivalójának kiteljesedését. A rendező az avantgarde „buddhizmusának” bizonyosságával mesél környezetéről: nem ítéli el a körülményeit, csupán ábrázol, megmutatja a javulás lehetőségeit, miközben figyelmeztet az

igazság (aki vétkezik bűnhődik) örökkévalóságára (ahogyan Radnóti írja avantgarde sorainak egyikében: „tudom / semmi sincsen jól úgy ahogy van / de boldog vagyok mert harcolok hogy jól legyen minden”).

92 Rómeónak tehát rá kell jönnie, hogy nem irányíthat mindent, nem élhet egyedüli (önmagát felkenő) „tisztelességként” környezetében. Vissza kell élnie hatalmával, el kell költöznie otthonról, fel kell vállania új szerelmét, felnőttként kell bánnia lányával, ráadásul felelnie kell tetteiért az ügyészség előtt.

A film kérdésfelvetésére a szülők feladatával kapcsolatban Mungiu egyértelműen válaszol: nem érdemes együtt tartani egy rossz házasságot, csálni, hazudni, eljátszani gyermekeink bizalmát – a jövőjüket úgyis ők választják meg. A változtatásra pedig talán van még lehetőség, hiszen, ahogyan Rómeóra rátalálnak a nyomozók, úgy akár rátalálhatnak másra is. A felelősség fogalma pedig talán akkor változik meg, ha elkezdődik végre a felelősségrevonás.

***Érettségi** ; írta és rendezte: Cristian Mungiu; főszereplők: Adrian Titieni, Maria-Victoria Dragus, Rares Andrici, Lia Bugnar, Malina Manovici, Vlad Ivanov; fényképezte: Tudor Vladimír Panduru; vágó: Mircea Olteanu; látványtervező: Simona Paduretu; jelmeztervező: Brandusa Ioan)

Kemenczy Judit

**LEVÉL RIESEN-RAND óriáskeresék ÚRNAK
SORaMINTÁVAL**

<p>FÉLT ZT MONDT RETTEENETES E TT NINCS SEM ÁN ÉS AZ É KIVÜL FÉ MONDTA RETTE EZ A K</p> <p>34567891 234567891 234567899 8765432 212</p> <p>pengék toledói pen gék toledói peng gék toledói pe ngék bugyli bicska to ledói p engék t</p> <p>ZT MONDTA M TENETES EZ A INCS SEMMI I S AZ EG KA L FÉLT Z</p>	<p>ÉS A A MILYEN Z A VIDEK I MI ISTEN HÁZ G KAPUJÁN LT ÉS AZT MILYEN NETES VIDÉ IT</p> <p>oled ói pengé k toledói pengék toled ói pengék toled ói pengék toledói</p> <p>egy oroszlán köz s munkája hozhat ta létre ezt a várost egy szent és egy or oszl án</p> <p>IST ÁN É KAPUJÁ ELT ÉS A ILYEN RET VIDEK IPT N STEN HÁZÁN É PUJÁN KIVÜ T ÉS A T</p>
--	--

Olvadási útmutató:
a SORaMINTA forgatja az óriáskereseket